

Journal of Asia Social Science Studies **Original Article**

Received: 19 July 2026

Revised: 6 August 2026

Accepted: 11 August 2026

**สงครามในฐานะกลไกควบคุมสังคม: การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากความ
ขัดแย้งอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน**

War as a Mechanism of Social Control: Social and Cultural Impacts of the US-Israel-
Iran Conflict

น.ส.พรวิภา ชำนาญกุล¹

Miss. Ponwipa Chumnankul

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สงครามในฐานะกลไกของรัฐในการควบคุมสังคม โดยใช้กรณีศึกษาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา อิสราเอล และอิหร่านในปีค.ศ.2026 เป็นฐานในการอธิบาย การศึกษาที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการวิเคราะห์วาทกรรมจากแหล่งข้อมูลวิชาการ รายงานระหว่างประเทศ และข่าวสารร่วมสมัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสงคราม ความกลัว และการจัดระเบียบสังคม ผลการศึกษาพบว่า สงครามในบริบทร่วมสมัยมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางการทหาร แต่ได้ขยายไปสู่การควบคุมทางสังคมผ่านกลไกสำคัญ ได้แก่ การผลิตความกลัวเชิงโครงสร้าง การขยายอำนาจรัฐภายใต้ภาวะฉุกเฉิน การควบคุมข้อมูลข่าวสาร และการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมผ่านกระบวนการแบ่งขั้วระหว่าง “เรา” และ “ศัตรู” ความกลัวที่ถูกผลิตขึ้นมีบทบาทในการทำให้ประชาชนยอมรับมาตรการของรัฐ เช่น การเผด็จการและการจำกัดเสรีภาพ ขณะเดียวกัน สงครามยังมีส่วนในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมผ่านชาตินิยม และการสร้างความชอบธรรมให้กับความรุนแรง อย่างไรก็ตามผลกระทบของสงครามมิได้เป็นไปในเชิงบวกเพียงด้านเดียว แต่ยังนำไปสู่การก่อรูปของวัฒนธรรมแห่งความกลัว การทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ และการลดลงของความไว้วางใจในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกแยกและความตึงเครียดทางสังคมในระยะยาว บทความนี้จึงเสนอว่า สงครามในโลกปัจจุบันควรถูกทำความเข้าใจในฐานะ “กลไกเชิงอำนาจ” ที่รัฐใช้ในการกำหนดพฤติกรรมและควบคุมสังคม มากกว่าการมองว่าเป็นเพียงความขัดแย้งทางการทหารเพียงอย่างเดียว

คำสำคัญ: สงคราม, การควบคุมสังคม, ความกลัว, อำนาจรัฐ, ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม

¹ นักวิชาการอิสระ ; Independent Scholar,Thailand

Corresponding author, e-mail: ponwipachumnankul@gmail.com

Abstract

This article aims to analyze war as a mechanism of social control by the state, using the 2026 conflict between the United States, Israel, and Iran as a case study. This study employs document analysis and discourse analysis based on academic literature, international reports, and contemporary news sources to examine the relationship between war, fear, and social regulation. The findings reveal that contemporary warfare extends beyond the military domain into social control mechanisms, including the production of structural fear, the expansion of state power under emergency conditions, the control of information, and the construction of social identity through the division between “us” and “the enemy.” Fear plays a crucial role in legitimizing state authority, leading citizens to accept surveillance measures and restrictions on civil liberties. At the same time, war contributes to the formation of social cohesion through nationalism and moral justification of violence. However, the impacts of war are not solely integrative. The study finds that war also fosters a culture of fear, normalizes violence, and erodes social trust, resulting in long-term social polarization and fragmentation. This article argues that contemporary war should be understood as a form of power through which the state shapes behavior and governs society, rather than merely as a military conflict.

Keywords: War, Social Control, Fear, State Power, Social Cohesion

1. บทนำ

ในช่วงต้นปีค.ศ. 2026 ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา อิสราเอล และอิหร่านได้ทวีความรุนแรงจนพัฒนาไปสู่ลักษณะของ “สงครามหลายมิติ” (Multi-dimensional warfare) ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงการปะทะกันทางทหารในสนามรบ หากแต่ขยายตัวไปสู่การโจมตีโครงสร้างพื้นฐาน การทำสงครามข่าวสาร และการสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในระดับภูมิภาคและระดับโลก (International Crisis Group, 2026) สงครามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสงครามร่วมสมัย ที่มีได้มุ่งเพียงการเอาชนะทางยุทธศาสตร์ แต่ยังมี “จัดระเบียบสังคม” และ “กำหนดพฤติกรรมของประชาชน” ผ่านกลไกที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น หากพิจารณาในมิติทางสังคมศาสตร์ สงครามในปัจจุบันได้เคลื่อนตัวจากพื้นที่สงคราม (Battlefield) ไปสู่พื้นที่สังคม (Social field) กล่าวคือจากพื้นที่การปะทะทางกายภาพไปสู่พื้นที่ของการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมของประชาชน การโจมตีด้วยไซเบอร์ การเผยแพร่ภาพความรุนแรง และการรายงานข่าวอย่างต่อเนื่อง ล้วนมีส่วนสำคัญในการผลิต “บรรยากาศแห่งความหวาดกลัว” ที่แทรกซึมเข้าไปในชีวิตประจำวันของผู้คน (Scheer, 2026)

ความกลัวดังกล่าวมิได้เป็นเพียงผลพลอยได้ของสงคราม แต่สามารถทำหน้าที่เป็น “กลไกเชิงอำนาจ” ที่รัฐใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายด้านความมั่นคง การขยายอำนาจพิเศษ และการควบคุมข้อมูลข่าวสาร

แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีว่าด้วยอำนาจและการควบคุมของ Michel Foucault ซึ่งมองว่าอำนาจสมัยใหม่มิได้ทำงานผ่านการบังคับโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่แทรกซึมผ่านสถาบัน ความรู้ และวาทกรรมเพื่อกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกอย่างแนบเนียน (Foucault, 1977) ในบริบทของสงคราม ความกลัวจึงมิใช่เพียงสภาวะทางอารมณ์ แต่เป็น “เทคโนโลยีของอำนาจ” (Technology of power) ที่ช่วยให้รัฐสามารถควบคุมสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่อง “สังคมความเสี่ยง” ของ Ulrich Beck ก็ช่วยอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน โดยBeckชี้ให้เห็นว่าในสังคมสมัยใหม่ ความเสี่ยงและภัยคุกคามถูกผลิตและขยายความผ่านกระบวนการทางสังคมและการเมือง จนกลายเป็นกลไกสำคัญในการกำกับพฤติกรรมของผู้คน (Beck, 1992) ในกรณีของสงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน ภัยคุกคามจากซีปนาธ การโจมตีโครงสร้างพื้นฐาน และความไม่แน่นอนของสถานการณ์ ได้ถูกทำให้เป็น “ความเสี่ยงถาวร” ที่ส่งผลให้ประชาชนยอมรับมาตรการควบคุมต่าง ๆ ของรัฐโดยสมัครใจ

นอกจากนี้ สงครามยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเสริมความเป็น “เรา” (We) ภายในสังคม ผ่านกระบวนการสร้าง “ศัตรู” (Enemy construction) ซึ่งช่วยกระตุ้นความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและความภักดีต่อรัฐ งานศึกษาของ Evrigenis (2008) ชี้ให้เห็นว่า ความกลัวศัตรูภายนอกสามารถกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวทางการเมือง และการสนับสนุนการใช้อำนาจของรัฐ ในขณะที่ Malešević (2011) อธิบายว่าสงครามมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม (Social cohesion) แม้ในบางกรณีจะมาพร้อมกับการกีดกันและการแบ่งแยกก็ตาม

อย่างไรก็ดีแม้งานวิจัยจำนวนหนึ่งจะชี้ว่าสงครามสามารถเสริมสร้างความร่วมมือและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Gilligan et al., 2014) แต่แนวโน้มการศึกษาร่วมสมัยกลับเริ่มตั้งคำถามต่อข้อสรุปดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นว่าสงครามอาจนำไปสู่ความหวาดระแวง ความแตกแยก และการลดทอนความไว้วางใจในระยะยาว (Fiedler, 2023) ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการวิเคราะห์สงครามไม่เพียงในฐานะเหตุการณ์ทางทหาร แต่ในฐานะ “กระบวนการทางสังคม” ที่มีผลกระทบซับซ้อนและหลากหลายมิติ

จากบริบทและข้อถกเถียงดังกล่าว บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) วิเคราะห์สงครามในฐานะเครื่องมือของรัฐในการควบคุมสังคม โดยเน้นบทบาทของความกลัวและความเสี่ยง (2) ศึกษาผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน และ (3) อธิบายกระบวนการผลิต “ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม” (Social cohesion) ภายใต้เงื่อนไขของความหวาดกลัวและภัยคุกคาม โดยข้อเสนอหลักของบทความนี้คือ สงครามในโลกปัจจุบันมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ หากแต่เป็น “กลไกเชิงอำนาจ” ที่รัฐใช้ในการกำหนดพฤติกรรม สร้างความชอบธรรม และจัดระเบียบสังคมผ่านการผลิตความ

กล้วอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อำนาจ และสังคมในยุคความไม่แน่นอนร่วมสมัย

2. กรอบแนวคิดทฤษฎี

การวิเคราะห์บทบาทของสงครามในฐานะกลไกควบคุมสังคมจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “อำนาจรัฐ” “ความกลัว” และ “พฤติกรรมของสังคม” ได้อย่างเป็นระบบ ในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกใช้ 3 กรอบแนวคิดหลัก ได้แก่ (1) แนวคิดอำนาจและการควบคุม (Power & Discipline) (2) แนวคิดสังคมความเสี่ยง (Risk Society) และ (3) แนวคิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม (Social Cohesion) ซึ่งเมื่อบูรณาการเข้าด้วยกัน จะช่วยให้เห็นภาพรวมของกระบวนการที่สงครามถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคมอย่างชัดเจน

3.1 อำนาจและการควบคุม (Power & Discipline)

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจและการควบคุมของ Michel Foucault เป็นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจว่า รัฐสมัยใหม่ได้ใช้อำนาจเพียงผ่านการบังคับหรือการใช้กำลังโดยตรงเท่านั้น หากแต่ใช้อำนาจผ่านกลไกที่ซับซ้อน เช่น การเฝ้าระวัง (Surveillance) การสร้างความรู้ (Knowledge production) และการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม (Foucault, 1977) อำนาจในลักษณะนี้มิได้กดทับจากภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่แทรกซึมเข้าไปในระดับปัจเจก ทำให้ประชาชน “ควบคุมตนเอง” (Self-discipline) โดยไม่จำเป็นต้องมีการบังคับอย่างเปิดเผย ในบริบทของสงคราม แนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า รัฐใช้ “ความกลัว” เป็นกลไกสำคัญในการขยายอำนาจการควบคุม เช่น การสร้างภาพภัยคุกคามจากศัตรู การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโจมตี หรือการเน้นย้ำถึงความไม่มั่นคงทางความปลอดภัย ล้วนมีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย และยอมรับมาตรการควบคุมของรัฐโดยสมัครใจ ทั้งในรูปแบบของการจำกัดเสรีภาพ การเพิ่มอำนาจของหน่วยงานความมั่นคง หรือการเฝ้าระวังทางดิจิทัล

นอกจากนี้กลไกการเฝ้าระวังยังมีบทบาทสำคัญในยุคสงครามสมัยใหม่ โดยเฉพาะในบริบทของเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดตามข้อมูล การควบคุมสื่อ และการกำกับเนื้อหาออนไลน์ กลายเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ในการกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเฝ้าระวังจากศูนย์กลาง (Panopticon) ของ Foucault ที่ชี้ให้เห็นว่าการถูกเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องสามารถทำให้บุคคลปรับพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับอำนาจที่มองไม่เห็น (Foucault, 1977) ดังนั้นภายใต้กรอบแนวคิดนี้ สงครามจึงมิได้เป็นเพียงสถานการณ์พิเศษ แต่เป็น “เงื่อนไข” ที่เอื้อให้รัฐสามารถขยายอำนาจการควบคุมสังคมได้อย่างกว้างขวาง โดยอาศัยความกลัวและการเฝ้าระวังเป็นเครื่องมือหลัก

3.2 สังคมความเสี่ยง (Risk Society)

แนวคิดสังคมความเสี่ยงของUlrich Beck ช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของความเสี่ยงในฐานะกลไกกำกับสังคม โดย Beck เสนอว่า ในสังคมสมัยใหม่ ความเสี่ยงไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นสิ่งที่ถูก “ผลิต” (Manufactured risks) และ “จัดการ” ผ่านกระบวนการทางสังคมและการเมือง (Beck, 1992)

ในบริบทของสงคราม ความเสี่ยงจากการโจมตีด้วยขีปนาวุธ การก่อวินาศกรรม หรือความไม่แน่นอนของสถานการณ์ ถูกนำเสนอผ่านสื่อและวาทกรรมของรัฐในลักษณะที่ทำให้กลายเป็น “ภัยคุกคามถาวร” (Permanent threat) ซึ่งส่งผลให้ประชาชนปรับพฤติกรรมของตนเอง เช่น การหลีกเลี่ยงพื้นที่เสี่ยง การยอมรับมาตรการควบคุม หรือการสนับสนุนนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐ

ที่สำคัญ Beck ยังชี้ให้เห็นว่า ความเสี่ยงมีลักษณะเป็น “สากล” (Global) และ “ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรง” (Invisible risks) ซึ่งทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาความรู้และข้อมูลจากรัฐหรือผู้เชี่ยวชาญในการตีความสถานการณ์ ส่งผลให้รัฐมีอำนาจในการกำหนดว่า “อะไรคือความเสี่ยง” และ “ควรตอบสนองอย่างไร” ในกรณีของสงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน การสื่อสารเกี่ยวกับภัยคุกคาม เช่น ความเป็นไปได้ของการโจมตีหรือการขยายตัวของสงคราม ล้วนมีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจของรัฐ ดังนั้นภายใต้กรอบสังคมความเสี่ยงความกลัวจึงไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นผลจากกระบวนการสร้างความหมายของ “ความเสี่ยง” ซึ่งรัฐสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ทฤษฎีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม (Social Cohesion Theory)

แนวคิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมเป็นอีกกรอบสำคัญที่ช่วยอธิบายผลกระทบของสงครามต่อโครงสร้างสังคม โดยทั่วไปแล้วความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมหมายถึง ระดับของความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเดียวกัน (Fiedler, 2023)

ในบริบทของสงคราม แนวคิดนี้เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับกระบวนการสร้าง “เรา” (Ingroup) และ “ศัตรู” (Outgroup) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเอกภาพภายในสังคม งานของ Evrigenis (2008) ชี้ให้เห็นว่าความกลัวศัตรูภายนอกสามารถกระตุ้นให้ประชาชนรวมตัวกันและสนับสนุนการใช้อำนาจของรัฐ ในขณะที่ Malešević (2011) อธิบายว่าสงครามมีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางชาติและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน แม้ว่าจะมาพร้อมกับการกีดกันและการแบ่งแยกก็ตาม

อย่างไรก็ตามงานวิจัยร่วมสมัยก็ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของสงครามต่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมมิได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเสมอไป บางกรณีสงครามอาจเพิ่มความร่วมมือและความไว้วางใจภายในกลุ่ม (Gilligan et al., 2014) แต่ในระยะยาวก็อาจนำไปสู่ความแตกแยก ความหวาดระแวง และการลดทอนความสัมพันธ์ทางสังคม (Fiedler, 2023)

ในกรณีของสงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน กระบวนการสร้างศัตรูและการปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจของรัฐ ขณะเดียวกันก็อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดและความแตกแยกทั้งภายในและระหว่างสังคม

3.4 การกรอบแนวคิด

จากการบูรณาการกรอบแนวคิดทั้งสาม ผู้เขียนเสนอกรอบการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual framework) ของบทความนี้ ดังนี้ สงคราม → ความกลัว → การยอมรับอำนาจรัฐ → การควบคุมสังคม ในกรอบดังกล่าว “สงคราม” ทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ โดยก่อให้เกิด “ความกลัว” ผ่านการสร้างภาพภัยคุกคามและความไม่แน่นอน ความกลัวนี้นำไปสู่ “การยอมรับอำนาจรัฐ” ทั้งในเชิงนโยบายและพฤติกรรม เช่น การยอมรับมาตรการจำกัดสิทธิหรือการสนับสนุนการใช้อำนาจพิเศษของรัฐ และท้ายที่สุด ส่งผลให้เกิด “การควบคุมสังคม” ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมข้อมูล การเฝ้าระวัง หรือการกำหนดพฤติกรรมของประชาชน

กรอบแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า สงครามมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์ทางทหาร แต่เป็น “กระบวนการทางอำนาจ” ที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมในระดับลึก และเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐใช้ในการจัดระเบียบและควบคุมสังคมภายใต้เงื่อนไขของความกลัวและความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ

3. บริบทสงคราม (Context of Conflict)

ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา อิสราเอล และอิหร่านในปีค.ศ. 2026 มิได้เป็นเพียงการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างรัฐ หากแต่เป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่สะสมมาอย่างยาวนาน ทั้งในมิติของภูมิรัฐศาสตร์ ความมั่นคง และพลังงาน ความขัดแย้งดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่ลักษณะของ “สงครามหลายมิติ” ซึ่งผสานทั้งการใช้อำนาจทางทหาร การทำสงครามผ่านตัวแทน (Proxy war) และการควบคุมการรับรู้ของสังคม (International Crisis Group, 2026) การทำความเข้าใจบริบทของสงครามจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตามมา

3.1 โครงสร้าง ความขัดแย้ง

ในเชิงโครงสร้าง ความขัดแย้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นการเผชิญหน้าระหว่างสองขั้วอำนาจหลัก ได้แก่ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอิสราเอล ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนอำนาจนำ (Hegemonic bloc) ที่ต้องการรักษาระเบียบความมั่นคงในตะวันออกกลาง กับอิหร่านซึ่งมีบทบาทเป็นอำนาจที่ต้องการปรับแก้ (Revisionist power) ที่พยายามท้าทายอิทธิพลดังกล่าว ทั้งในเชิงการทหารและการเมืองระดับภูมิภาค ความตึงเครียดนี้มีรากฐานมาจากประเด็นโครงการนิวเคลียร์ การพัฒนาอาวุธชีปนาวุธ และการสนับสนุนกลุ่มติดอาวุธในภูมิภาค (International Crisis Group, 2026)

ลักษณะสำคัญของความขัดแย้งคือการดำเนิน “สงครามผ่านตัวแทน” ซึ่งอิหร่านมีเครือข่ายกลุ่มติดอาวุธในหลายพื้นที่ เช่น เลบานอน ซีเรีย และอิรัก ขณะที่อิสราเอลและสหรัฐใช้ทั้งปฏิบัติการทางทหารโดยตรงและการสนับสนุนพันธมิตรในภูมิภาค การใช้ตัวแทนทำให้ความขัดแย้งขยายตัวในวงกว้าง โดยไม่จำกัดอยู่เพียงพื้นที่ของรัฐคู่ขัดแย้ง แต่กระจายไปสู่หลายประเทศในภูมิภาค ซึ่งส่งผลให้พลเรือนจำนวนมากต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้โครงสร้างของความขัดแย้งยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสงครามในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งรัฐมิได้ต่อสู้กันโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ใช้เครื่องมือหลากหลายในการแข่งขันและควบคุมอิทธิพล เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การทำสงครามข่าวสาร และการใช้เทคโนโลยีทางทหารขั้นสูง (Malešević, 2010) ส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่าง “สงคราม” และ “สันติภาพ” มีความพร่าเลือนมากยิ่งขึ้น

3.2 ลักษณะสงครามใหม่

สงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่านในปี 2026 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากสงครามแบบดั้งเดิมไปสู่ “สงครามสมัยใหม่” ที่มีลักษณะผสมผสานหลายรูปแบบ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 มิติสำคัญ ได้แก่ สงครามขีปนาวุธ (Missile war) สงครามพลังงาน (Energy war) และสงครามเชิงจิตวิทยา (Psychological war)

ประการแรก สงครามขีปนาวุธ กลายเป็นเครื่องมือหลักในการโจมตีระยะไกล ซึ่งช่วยลดความจำเป็นในการปะทะกันโดยตรง แต่เพิ่มระดับความไม่แน่นอนและความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน การใช้ขีปนาวุธและอาวุธแบบกระจาย (เช่น Cluster missiles) ทำให้การป้องกันมีความยากลำบากมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อพื้นที่พลเรือนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Scheer, 2026) สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ประชาชนต้องดำรงชีวิตภายใต้ภัยคุกคามที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต “ความกลัวเชิงโครงสร้าง”

ประการที่สอง สงครามพลังงาน เป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในความขัดแย้งครั้งนี้ การโจมตีแหล่งพลังงาน เช่น แหล่งก๊าซธรรมชาติหรือโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน มิได้ส่งผลกระทบเฉพาะในระดับประเทศ แต่ยังสั่นสะเทือนต่อระบบเศรษฐกิจโลกโดยรวม (International Crisis Group, 2026) พลังงานจึงกลายเป็น “เครื่องมือทางอำนาจ” ที่ใช้ทั้งในการต่อรองและการกดดันฝ่ายตรงข้าม ขณะเดียวกันก็สร้างความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันของประชาชน

ประการที่สาม สงครามเชิงจิตวิทยา มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในยุคดิจิทัล การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และภาพความรุนแรงผ่านสื่อมวลชนและแพลตฟอร์มออนไลน์ มีส่วนสำคัญในการกำหนดการรับรู้ของสังคม และสร้าง “บรรยากาศแห่งความกลัว” อย่างต่อเนื่อง (Osgood, 2000) สงครามในมิตินี้มิได้มุ่งทำลายกำลังทหารของฝ่ายตรงข้ามเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่ง “ควบคุมจิตสำนึก” ของประชาชน ทั้งในประเทศของตนเองและของฝ่ายตรงข้าม

โดยสรุป บริบทของสงครามในครั้งนี้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสงครามร่วมสมัย ซึ่งมีได้จำกัดอยู่เพียงการปะทะทางทหาร แต่ครอบคลุมถึงการควบคุมเศรษฐกิจ สังคม และการรับรู้ของมนุษย์ การ

ทำความเข้าใจบริบทดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ต่อไปว่า สงครามสามารถทำหน้าที่เป็น “กลไกควบคุมสังคม” ได้อย่างไรในโลกปัจจุบัน

4. สงครามกับการผลิต “ความกลัว”

ภายใต้บริบทของสงครามร่วมสมัย ความกลัวมิได้เป็นเพียงผลกระทบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็น “ผลผลิตทางสังคม” (Socially constructed product) ที่สามารถถูกสร้าง ขยาย และจัดการโดยรัฐ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางอำนาจ การทำความเข้าใจบทบาทของความกลัวในฐานะกลไกควบคุมสังคมจึงเป็นหัวใจสำคัญของการวิเคราะห์บทความนี้ โดยเฉพาะในบริบทของความขัดแย้งอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน ซึ่งมีการใช้ทั้งกำลังทางทหารและการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ในการกำหนดการรับรู้ของสาธารณะ

4.1 ความกลัวในฐานะเครื่องมือรัฐ (Fear as a Tool of Governance)

แนวคิดเรื่อง “การเมืองแห่งความกลัว” (Fear politics) อธิบายว่ารัฐสามารถใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมและขยายอำนาจของตนเองได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีภัยคุกคามจากภายนอกหรือศัตรูที่ถูกทำให้มีภาพลักษณ์รุนแรงและอันตราย การสร้าง “ภัยคุกคาม” (Threat construction) จึงมิใช่เพียงการสะท้อนความเป็นจริง แต่เป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีการคัดเลือก เน้นย้ำ และตีความข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐ

ในบริบทนี้แนวคิดของ Michel Foucault มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากชี้ให้เห็นว่าอำนาจมิได้ทำงานผ่านการบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ผ่านการกำหนดกรอบความคิดและการรับรู้ของประชาชน (Foucault, 1977) ความกลัวจึงทำหน้าที่เป็น “เทคโนโลยีของอำนาจ” ที่ช่วยให้รัฐสามารถกำกับพฤติกรรมของประชาชนได้โดยไม่ต้องใช้กำลังอย่างเปิดเผย

นอกจากนี้งานของ Hale (2024) ยังชี้ให้เห็นว่า รัฐโดยเฉพาะรัฐที่เผชิญความไม่มั่นคงทางการเมือง มักใช้ “ศัตรูภายนอก” เป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีภายใน และลดแรงกดดันจากปัญหาภายในประเทศ การสร้างภาพของภัยคุกคามจากอิหร่าน หรือจากการโจมตีของฝ่ายตรงข้ามในสงครามครั้งนี้ จึงมีบทบาทในการทำให้ประชาชนยอมรับมาตรการด้านความมั่นคงที่อาจกระทบต่อเสรีภาพส่วนบุคคล ในแง่นี้ความกลัวมิได้เป็นเพียง “ผลของสงคราม” แต่เป็น “กลไกของการปกครอง” ที่รัฐใช้ในการสร้างความชอบธรรมและรักษาเสถียรภาพของตนเอง

4.2 กลไกการสร้างความกลัว

การผลิตความกลัวในสังคมมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นผลจากกระบวนการสื่อสารและการนำเสนอข้อมูลที่มีโครงสร้างและมีเป้าหมาย โดยสื่อมวลชน ข่าวสาร และภาพความรุนแรงมีบทบาทสำคัญในการขยายและตอกย้ำความรู้สึกไม่ปลอดภัยในหมู่ประชาชน

ประการแรก สื่อมวลชนและแพลตฟอร์มดิจิทัลทำหน้าที่เป็นช่องทางหลักในการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับสงคราม ไม่ว่าจะเป็นภาพการโจมตีด้วยขีปนาวุธ ความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน หรือจำนวนผู้เสียชีวิต การ

นำเสนอข้อมูลในลักษณะต่อเนื่องและเข้มข้นมีส่วนทำให้ “ความกลัว” กลายเป็นประสบการณ์ร่วมของสังคม แม้ในพื้นที่ที่ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง (Scheer, 2026)

ประการที่สอง การคัดเลือกและตีความข่าวสาร (Framing) มีบทบาทในการกำหนดว่าประชาชนจะรับรู้สถานการณ์อย่างไร การเน้นย้ำถึงความรุนแรงของฝ่ายตรงข้าม หรือการสร้างภาพของ “ภัยคุกคามถาวร” สามารถทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณเองอยู่ในสถานะเสี่ยงตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ulrich Beck ที่มองว่าความเสี่ยงในสังคมสมัยใหม่ถูกผลิตและขยายผ่านกระบวนการทางสังคม (Beck, 1992)

ประการที่สาม ภาพความรุนแรง (Visual imagery) เช่น ภาพการระเบิด อาคารที่ถูกทำลาย หรือผู้บาดเจ็บ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างอารมณ์และความรู้สึกของผู้รับสาร งานของ Osgood (2000) ชี้ให้เห็นว่า สงครามเชิงจิตวิทยา (Psychological warfare) ใช้ภาพและสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการกำหนดความหมายของสงคราม และสร้างผลกระทบทางจิตใจที่ลึกซึ้งกว่าการใช้กำลังทางทหารเพียงอย่างเดียว ดังนั้น กลไกการสร้างความกลัวจึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทั้งสื่อ ความรู้ และอำนาจ ซึ่งร่วมกันกำหนดการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับสงครามและภัยคุกคาม

4.3 ผลต่อพฤติกรรมประชาชน

ความกลัวที่ถูกผลิตขึ้นในบริบทของสงครามมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อพฤติกรรมของประชาชน โดยเฉพาะในสองมิติสำคัญ ได้แก่ การจำกัดตนเอง (Self-censorship) และการเชื่อฟังอำนาจรัฐ (Obedience)

ประการแรก ความกลัวนำไปสู่ “การเซ็นเซอร์ตนเอง” (Self-censorship) ซึ่งประชาชนหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ เนื่องจากเกรงว่าจะถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือไม่สอดคล้องกับกระแสหลักของสังคม กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Foucault ที่เชื่อว่าอำนาจสามารถทำให้ปัจเจกควบคุมตนเองได้โดยไม่ต้องมีการบังคับโดยตรง (Foucault, 1977)

ประการที่สอง ความกลัวยังนำไปสู่ “การเชื่อฟัง” ซึ่งประชาชนยอมรับมาตรการของรัฐ เช่น การจำกัดเสรีภาพ การเพิ่มการเฝ้าระวัง หรือการใช้อำนาจพิเศษ โดยมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของตนเองและสังคม งานของ Evrigenis (2008) อธิบายว่า ความกลัวศัตรูภายนอกสามารถกระตุ้นให้ประชาชนสนับสนุนการใช้อำนาจของรัฐ แม้ว่าจะขัดกับหลักเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นความกลัวยังส่งผลต่อการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม (Social cohesion) ในลักษณะที่มีเงื่อนไข กล่าวคือ ในขณะที่ความกลัวอาจทำให้คนในกลุ่มเดียวกันรวมตัวกันมากขึ้น แต่ก็อาจนำไปสู่การแบ่งแยกและความหวาดระแวงต่อ “ผู้อื่น” หรือกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม (Malešević, 2011; Fiedler, 2023)

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความกลัวในบริบทของสงครามมิได้เป็นเพียงปฏิกิริยาทางอารมณ์ แต่เป็น “กลไกเชิงโครงสร้าง” ที่รัฐสามารถใช้ในการควบคุมสังคม ผ่านการสร้างภัยคุกคาม การกำหนดการรับรู้ และการปรับพฤติกรรมของประชาชนความกลัวทำให้ประชาชนยอมรับอำนาจรัฐซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท

ของสงครามในฐานะเครื่องมือสำคัญของรัฐในการจัดระเบียบสังคมและรักษาอำนาจภายใต้เงื่อนไขของความไม่มั่นคงร่วมสมัย

5. สงครามกับการควบคุมสังคม

ภายใต้เงื่อนไขของสงครามร่วมสมัย รัฐมิได้เพียงใช้กำลังทางทหารเพื่อจัดการกับศัตรูภายนอกเท่านั้น หากยังใช้สถานการณ์ความไม่มั่นคงเป็น “โอกาสเชิงโครงสร้าง” ในการขยายอำนาจ ควบคุมข้อมูล และกำกับพฤติกรรมของสังคมในวงกว้าง กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างสงครามกับการปกครอง (War-governance nexus) ซึ่งทำให้เส้นแบ่งระหว่าง “ความมั่นคง” กับ “เสรีภาพ” มีความพร่าเลือนมากยิ่งขึ้น

5.1 การขยายอำนาจรัฐ (Expansion of State Power)

หนึ่งในผลกระทบสำคัญของสงครามคือการเปิดพื้นที่ให้รัฐสามารถขยายอำนาจของตนเองได้เกินกว่าภาวะปกติ โดยเฉพาะผ่านการใช้อำนาจพิเศษ (Emergency power) ซึ่งมักถูกอ้างว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรับมือกับภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ ในบริบทของความขัดแย้งอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน การประกาศมาตรการฉุกเฉิน การเพิ่มงบประมาณด้านความมั่นคง และการให้อำนาจหน่วยงานด้านความมั่นคงมากขึ้น ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มดังกล่าว (International Crisis Group, 2026)

แนวคิดของ Michel Foucault ช่วยอธิบายว่าการขยายอำนาจรัฐมิได้เกิดขึ้นเพียงในเชิงกฎหมายหรือสถาบัน แต่ยังเกิดขึ้นผ่านการจัดระเบียบชีวิตประจำวันของประชาชน อำนาจในลักษณะนี้แทรกซึมผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การตรวจสอบ การเฝ้าระวัง และการกำหนดบรรทัดฐาน ทำให้ประชาชนปรับพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับอำนาจรัฐ (Foucault, 1977)

ในยุคดิจิทัล การเฝ้าระวังได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม โดยรัฐสามารถติดตามข้อมูล การสื่อสาร การเคลื่อนไหว และพฤติกรรมออนไลน์ของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้ข้ออ้างด้านความมั่นคง การเฝ้าระวังดังกล่าวมิได้มุ่งเพียงการป้องกันภัยคุกคาม แต่ยังมีผลในการ “ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าจะถูกจับตามองอยู่เสมอ” ซึ่งนำไปสู่การควบคุมตนเองโดยสมัครใจ ดังนั้น สงครามจึงทำหน้าที่เป็น “เงื่อนไขพิเศษ” ที่เอื้อให้รัฐสามารถขยายอำนาจได้อย่างชอบธรรม โดยประชาชนยอมรับการจำกัดสิทธิในระดับที่อาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในภาวะปกติ

5.2 การควบคุมข้อมูล (Control of Information)

นอกจากการขยายอำนาจในเชิงโครงสร้างแล้ว สงครามยังเปิดโอกาสให้รัฐสามารถควบคุมข้อมูลและการสื่อสารได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น การควบคุมสื่อ (Media control) และการกำกับแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital regulation) กลายเป็นกลไกสำคัญในการกำหนด “ความจริง” และ “การรับรู้” ของสังคมเกี่ยวกับสงคราม ในบริบทของสงครามร่วมสมัย การนำเสนอข่าวมิได้เป็นเพียงการรายงานข้อเท็จจริง แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมาย (Meaning-making process) ที่สามารถกำหนดว่าใครคือ “ผู้กระทำผิด” และใครคือ “ผู้ถูกกระทำ”

การคัดเลือกข้อมูล การใช้ภาษา และการเน้นย้ำบางประเด็น มีส่วนสำคัญในการกำหนดทัศนคติของสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวาทกรรมและอำนาจของ Foucault ที่มองว่า “ความรู้” และ “ความจริง” เป็นผลผลิตของอำนาจ (Foucault, 1977)

ในขณะเดียวกัน การกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การลบเนื้อหา การจำกัดการเข้าถึงข้อมูล หรือการตรวจสอบข่าวปลอม ถูกนำมาใช้ภายใต้เหตุผลด้านความมั่นคง อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และลดทอนความหลากหลายของข้อมูลในสังคมงานศึกษาด้านสงครามเชิงจิตวิทยาชี้ให้เห็นว่า การควบคุมข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์สงครามที่มุ่ง “ควบคุมจิตสำนึก” ของประชาชน (Osgood, 2000) กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ควบคุมสิ่งที่ประชาชนทำ แต่ยังควบคุมสิ่งที่ประชาชน “คิด” และ “เชื่อ” เกี่ยวกับสงคราม

5.3 ภาวะที่ประชาชนหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็น (Chilling Effect) และลดทอนการวิพากษ์รัฐ

ผลลัพธ์สำคัญของการขยายอำนาจรัฐและการควบคุมข้อมูลคือการเกิด “chilling effect” หรือภาวะที่ประชาชนหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ เนื่องจากความกลัวต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการถูกตรวจสอบ การถูกดำเนินคดี หรือการถูกตีตราทางสังคม ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการควบคุมตนเองของ Foucault ซึ่งชี้ให้เห็นว่า อำนาจที่มีประสิทธิภาพที่สุดคืออำนาจที่ทำให้ปัจเจกควบคุมตนเองโดยไม่ต้องมีการบังคับโดยตรง (Foucault, 1977) ในบริบทของสงคราม ความกลัวและความไม่แน่นอนทำให้ประชาชนเลือกที่จะ “เงียบ” มากกว่าการแสดงออก ซึ่งส่งผลให้พื้นที่สาธารณะสำหรับการถกเถียงและการตรวจสอบอำนาจรัฐหดตัวลง

นอกจากนี้ความกลัวยังมีบทบาทในการสร้างความสอดคล้องทางความคิด (Conformity) ภายในสังคม โดยประชาชนมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนท่าทีของรัฐหรือกระแสหลัก เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกมองว่าเป็น “คนนอก” หรือ “ผู้ไม่รักชาติ” ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมที่สงครามสามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันได้ แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดความหลากหลายทางความคิดเห็น (Malešević, 2011) งานวิจัยร่วมสมัยยังชี้ให้เห็นว่า ในสถานการณ์ความขัดแย้ง การลดลงของการวิพากษ์รัฐมิได้เกิดจากการบังคับเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก “การยอมรับโดยสมัครใจ” ของประชาชนที่มองว่าความมั่นคงมีความสำคัญมากกว่าเสรีภาพ (Fiedler, 2023)

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สงครามมีบทบาทสำคัญในการขยายอำนาจรัฐ การควบคุมข้อมูลข่าวสาร และการลดทอนพื้นที่ของการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านการสร้างความกลัวและความไม่แน่นอน จนทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งยอมรับมาตรการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อแลกกับความมั่นคงของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการควบคุมทางสังคมดังกล่าวอาจมีความชอบธรรมในสถานการณ์สงครามหรือภาวะฉุกเฉินที่มีภัยคุกคามร้ายแรงและมีความจำเป็นต่อการคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน แต่ความชอบธรรมนั้นต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐ หลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) และการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรที่เป็นอิสระ การ

ใช้สงครามหรือความกลัวเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมจึงไม่ควรกลายเป็นเหตุผลในการขยายอำนาจของรัฐอย่างไม่จำกัด หรือเป็นข้ออ้างในการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าความจำเป็น เพราะหากปราศจากกลไกกำกับดังกล่าว การควบคุมทางสังคมอาจสูญเสียความชอบธรรมและนำไปสู่การใช้อำนาจที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักประชาธิปไตย และความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนในระยะยาว ดังนั้น ความชอบธรรมของการควบคุมทางสังคมในภาวะสงครามจึงมิได้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายด้านความมั่นคงเพียงอย่างเดียว แต่ต้องตั้งอยู่บนความจำเป็น ความได้สัดส่วน ความโปร่งใส และการเคารพสิทธิมนุษยชนควบคู่กันไป จึงจะได้รับการยอมรับจากสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง

6. สงครามกับการสร้างอัตลักษณ์และความเป็น “เรา”

สงครามมิได้เพียงทำหน้าที่ในเชิงยุทธศาสตร์หรือความมั่นคง หากยังเป็น “กระบวนการทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์” ที่รัฐใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม กำหนดเส้นแบ่งระหว่าง “เรา” และ “เขา” และผลิตความชอบธรรมให้กับการใช้ความรุนแรง กระบวนการดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจว่าทำไมประชาชนจึงยอมรับหรือแม้กระทั่งสนับสนุนสงคราม แม้ว่าจะมีต้นทุนทางมนุษยธรรมและสังคมอย่างมหาศาล

6.1 เรากับเขา: การสร้างศัตรู

หนึ่งในกลไกพื้นฐานของสงครามคือการสร้าง “ศัตรู” (Enemy construction) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รัฐและสื่อร่วมกันผลิตภาพของฝ่ายตรงข้ามให้มีลักษณะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ความเป็นชาติ หรือแม้กระทั่ง “คุณค่าทางศีลธรรม” ของสังคม กระบวนการนี้ทำให้เกิดการแบ่งขั้วอย่างชัดเจนระหว่าง “เรา” (Ingroup) และ “เขา” (Outgroup)

ในเชิงทฤษฎี การแบ่งขั้วดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการลดความซับซ้อนของโลกทางสังคม และช่วยให้ประชาชนสามารถตีความสถานการณ์สงครามได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามการสร้างศัตรูในลักษณะนี้มักนำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์ของฝ่ายตรงข้าม (Dehumanization) ซึ่งทำให้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ “ยอมรับได้” มากขึ้น (Malešević, 2010)

งานของ Evrigenis (2008) ชี้ให้เห็นว่า ความกลัวศัตรูภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวทางการเมืองและความภักดีต่อรัฐ กล่าวคือ ยิ่งศัตรูถูกทำให้ดูน่ากลัวและอันตรายมากเท่าใด ความเป็นเอกภาพภายในสังคมก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น ในบริบทของสงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่าน การสร้างภาพของอีกฝ่ายในฐานะ “ภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของชาติ” จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้รัฐสามารถเคลื่อนย้าย สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการที่เรา-เขามิได้เป็นเพียงเครื่องมือสร้างเอกภาพ แต่ยังนำไปสู่การกีดกันและความเกลียดชัง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในระยะยาว

6.2 ชาตินิยม (Nationalism) : ความเป็นชาติและการเคลื่อนไหว (Mobilize) สังคม

สงครามมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการสร้างและเสริมความเข้มแข็งของ “ชาตินิยม” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคม ภายใต้บริบทของความขัดแย้ง ความเป็นชาติถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายว่า “เราคือใคร” และ “เราต้องปกป้องอะไร” ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการกิจของรัฐ

งานของ Wimmer (2013) อธิบายว่าสงครามมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปของรัฐชาติ (Nation-state formation) และการสร้างอัตลักษณ์ร่วม โดยเฉพาะผ่านการกำหนดขอบเขตของ “สมาชิก” และ “คนนอก” ในขณะที่ Malešević (2011) ชี้ให้เห็นว่า ชาตินิยมมิได้เป็นเพียงอุดมการณ์ แต่เป็นกระบวนการที่ถูกผลิตและทำซ้ำผ่านสถาบัน การศึกษา และสื่อ

ในกรณีของสงครามร่วมสมัย ชาตินิยมมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ทรัพยากรและความสนับสนุนจากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางการเมือง การยอมรับมาตรการของรัฐ หรือแม้กระทั่งการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสงคราม อย่างไรก็ตาม ชาตินิยมในบริบทของสงครามยังมีลักษณะ “แปลกแยก” กล่าวคือ สร้างเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของชาติและผู้ที่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม

6.3 การปรับขั้นต่ำทางศีลธรรม(Moral Justification): ความชอบธรรม ของความรุนแรง

อีกหนึ่งมิติสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ในสงครามคือการสร้าง “ขั้นต่ำทางศีลธรรม”(Moral justification) กับการใช้ความรุนแรง รัฐมักใช้วาทกรรมที่เน้นความชอบธรรม เช่น การป้องกันตนเอง (Self-defense) การรักษาความมั่นคง หรือการปกป้องคุณค่าของชาติ เพื่ออธิบายและทำให้การใช้กำลังทางทหารดูเป็นสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสม

แนวคิดนี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ Michel Foucault ที่มองว่าวาทกรรม (Discourse) เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือ “ความจริง” และอะไรคือ “ความชอบธรรม” ในสังคม (Foucault, 1977) กล่าวคือ การทำให้ความรุนแรงดูเป็นสิ่งที่ชอบธรรม มิได้ขึ้นอยู่กับตัวการกระทำเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับบริบทและการนำเสนอผ่านวาทกรรมของรัฐและสื่อ

นอกจากนี้การสร้างความชอบธรรมยังมีบทบาทในการลดแรงต้านจากประชาชน เนื่องจากเมื่อความรุนแรงถูกนำเสนอในฐานะ “สิ่งจำเป็น” หรือ “สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้” ประชาชนก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับและสนับสนุนมากขึ้น แม้ว่าจะมีผลกระทบต่อชีวิตและสวัสดิภาพของมนุษย์ก็ตาม อย่างไรก็ตาม การสร้างขั้นต่ำทางศีลธรรมยังมีความเสี่ยงในการนำไปสู่การทำให้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติ (Normalization of violence) ซึ่งอาจส่งผลต่อค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมในระยะยาว

สรุปเชิงวิเคราะห์จากการวิเคราะห์ทั้งสามมิติสามารถสรุปได้ว่า สงครามมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม ผ่านกระบวนการแบ่งขั้ว การเสริมสร้างชาตินิยม และการผลิตความชอบธรรม ให้ความรุนแรง

รัฐใช้สงครามสร้างเอกภาพผ่านการแบ่งขั้วซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทางสังคมภายใต้บริบทของสงคราม มิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลจากกระบวนการทางอำนาจที่รัฐใช้ในการกำหนดว่า “ใครคือเรา” และ “ใครคือศัตรู” พร้อมทั้งกำหนดกรอบความคิดที่ทำให้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในสายตาของสังคม

7. ผลกระทบทางวัฒนธรรมและสังคม

สงครามในบริบทร่วมสมัยมิได้จำกัดผลกระทบอยู่เพียงมิติทางกายภาพหรือเศรษฐกิจ หากแต่แทรกซึมลงไปสู่ระดับ “วัฒนธรรม” และ “ความสัมพันธ์ทางสังคม” อย่างลึกซึ้ง กระบวนการผลิตความกลัว การสร้างศัตรู และการควบคุมข้อมูลที่ได้กล่าวมาในส่วนก่อนหน้านี้ ล้วนมีผลในการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด ค่านิยม และรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมอย่างเป็นระบบ ผลกระทบดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวในช่วงสงคราม แต่มีแนวโน้มจะคงอยู่และหล่อหลอมโครงสร้างสังคมในระยะยาว

7.1 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม: วัฒนธรรมแห่งความกลัว (Fear Culture) และทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ (Normalization of Violence)

หนึ่งในผลกระทบสำคัญของสงครามคือการก่อรูปของ “วัฒนธรรมแห่งความกลัว” ซึ่งหมายถึงสภาวะที่ความกลัวกลายเป็นองค์ประกอบปกติของชีวิตประจำวัน ผู้คนต้องดำรงชีวิตภายใต้ความไม่แน่นอน ความเสี่ยง และความหวาดระแวงอย่างต่อเนื่อง การรับรู้ถึงภัยคุกคามไม่ว่าจะเป็นการโจมตีทางทหาร การก่อวินาศกรรม หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจถูกผลิตและทำซ้ำผ่านสื่อและวาทกรรมของรัฐ จนกลายเป็น “สภาพปกติใหม่” (New normal) ของสังคม (Beck, 1992)

ภายใต้สภาวะดังกล่าว พฤติกรรมและการตัดสินใจของผู้คนถูกกำหนดโดยความกลัวมากกว่าความเชื่อมั่นหรือเสรีภาพ เช่น การหลีกเลี่ยงพื้นที่สาธารณะ การจำกัดการแสดงความคิดเห็น หรือการยอมรับมาตรการควบคุมของรัฐโดยไม่ตั้งคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michel Foucault ที่ชี้ว่าอำนาจสามารถแทรกซึมเข้าไปในชีวิตประจำวัน และทำให้ปัจเจกปรับพฤติกรรมของตนเองโดยสมัครใจ (Foucault, 1977)

นอกจากนี้ สงครามยังนำไปสู่กระบวนการ “ทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ” กล่าวคือ ภาพของความรุนแรง เช่น การโจมตี การสูญเสียชีวิต หรือความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐาน ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสิ่งที่ผู้คนคุ้นชินและยอมรับได้มากขึ้น งานของ Malešević (2010) ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงในสงครามมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์เฉพาะหน้า แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมที่สามารถถูกทำให้เป็นเรื่องปกติผ่านการทำซ้ำในระดับวัฒนธรรม

ในระยะยาวการทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติอาจส่งผลต่อค่านิยมพื้นฐานของสังคม เช่น การลดทอนความไวต่อความทุกข์ของผู้อื่น (Desensitization) และการยอมรับการใช้กำลังเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

7.2 ความสัมพันธ์ในสังคม: ความไม่ไว้วางใจ (Distrust) และการแตกแยกทางสังคม(Polarization)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงในระดับวัฒนธรรมแล้ว สงครามยังส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อ “โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม” โดยเฉพาะในมิติของความไว้วางใจ (Trust) และความเป็นเอกภาพของสังคม

ประการแรก สงครามมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิด “ความไม่ไว้วางใจ” (Distrust) ทั้งในระดับระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ความไม่แน่นอนและความกลัวทำให้ผู้คนระมัดระวังในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น โดยเฉพาะกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถูกมองว่าแตกต่างหรืออาจเกี่ยวข้องกับ “ฝ่ายตรงข้าม” กระบวนการนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Fiedler (2023) ที่ชี้ว่า ความขัดแย้งทางอาวุธสามารถลดระดับความไว้วางใจในสังคม และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เปราะบางมากขึ้น

ประการที่สอง สงครามยังนำไปสู่ “ความแตกแยกทางสังคม” (Polarization) ซึ่งเกิดจากการแบ่งขั้วอย่างชัดเจนระหว่าง “ผู้สนับสนุน” และ “ผู้ไม่เห็นด้วย” กับนโยบายของรัฐ หรือระหว่างกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ทางการเมือง ศาสนา หรือชาติพันธุ์ที่ต่างกัน การสร้างศัตรูและการปลุกเร้าชาตินิยมที่กล่าวถึงในส่วนก่อนหน้า มีส่วนสำคัญในการทำให้ความแตกแยกดังกล่าวรุนแรงขึ้น (Malešević, 2011)

ในบางกรณีความแตกแยกอาจนำไปสู่การตีตรา (Stigmatization) และการกีดกันทางสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิและโอกาสของกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็น “คนนอก” หรือ “ภัยคุกคาม” ขณะเดียวกัน ความกดดันทางสังคมยังทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสหลัก เพื่อลดความเสี่ยงในการถูกแยกออกจากสังคม

อย่างไรก็ตามควรสังเกตว่าสงครามมิได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในทิศทางลบเพียงอย่างเดียว งานของ Gilligan et al. (2014) ชี้ให้เห็นว่า ในบางบริบท ความขัดแย้งอาจเพิ่มความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในกลุ่มได้ แต่ความร่วมมือดังกล่าวมักมีลักษณะ “เลือกปฏิบัติ” กล่าวคือ เกิดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มเดียวกัน และมาพร้อมกับการลดทอนความไว้วางใจต่อกลุ่มอื่น

โดยสรุป สงครามมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทั้งวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านการสร้างวัฒนธรรมแห่งความกลัว การทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความไว้วางใจและความเป็นเอกภาพในสังคม กระบวนการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า สงครามมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์ทางการเมืองหรือการทหาร แต่เป็น “แรงกระทำเชิงโครงสร้าง” ที่หล่อหลอมวิธีคิด ค่านิยม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระยะยาว ซึ่งมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจบทบาทของสงครามในฐานะกลไกควบคุมสังคมในโลกปัจจุบัน

สรุป

บทความนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สงครามอเมริกา-อิสราเอล-อิหร่านในปี ค.ศ. 2026 มิได้เป็นเพียงความขัดแย้งทางทหาร หากแต่เป็น “กระบวนการทางอำนาจ” ที่รัฐใช้ในการจัดระเบียบ ควบคุม และกำหนดพฤติกรรมของสังคมในระดับลึก ผ่านกลไกสำคัญ ได้แก่ การผลิตความกลัว การขยายอำนาจรัฐ การควบคุมข้อมูล และการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม

ในมิติแรก สงครามทำหน้าที่เป็นกลไกในการผลิต “ความกลัวเชิงโครงสร้าง” ซึ่งมีได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ถูกสร้างและขยายผ่านสื่อ วาทกรรม และการนำเสนอภัยคุกคาม ความกลัวดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการทำให้ประชาชนยอมรับมาตรการของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดสิทธิ การเพิ่มอำนาจของหน่วยงานความมั่นคง หรือการเผด็จการในชีวิตประจำวัน ในมิติที่สอง สงครามเปิดพื้นที่ให้รัฐสามารถขยายอำนาจได้อย่างชอบธรรม ภายใต้ข้ออ้างด้านความมั่นคง ทั้งในรูปแบบของอำนาจพิเศษ การควบคุมข้อมูล และการกำกับพฤติกรรมของประชาชน ส่งผลให้เส้นแบ่งระหว่าง “ภาวะปกติ” กับ “ภาวะยกเว้น” มีความพร่าเลือน และทำให้การใช้อำนาจเกินขอบเขตกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในสังคม ในมิติที่สาม สงครามมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความเป็น “เรา” ผ่านกระบวนการแบ่งขั้ว การปลุกเร้าชาตินิยม และการสร้างความชอบธรรมทางศีลธรรมให้กับความรุนแรง กระบวนการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การกัดกร่อนความแตกแยก และความหวาดระแวงต่อ “ผู้อื่น” ในมิติสุดท้าย สงครามส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านการก่อรูปของ “วัฒนธรรมแห่งความกลัว” และการทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ขณะเดียวกัน ความไว้วางใจในสังคมลดลง และเกิดความแตกแยกทางสังคมมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบระยะยาวต่อโครงสร้างสังคมและคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์

ผลการศึกษาของบทความนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สงครามมิได้ส่งผลเพียงต่อความเสียหายทางกายภาพหรือความมั่นคงระหว่างประเทศเท่านั้น หากแต่ก่อให้เกิด “ความกลัว” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การยอมรับอำนาจของรัฐ การขยายมาตรการด้านความมั่นคง การควบคุมข้อมูลข่าวสาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้เป็นลำดับว่า สงครามก่อให้เกิดความกลัว ความกลัวนำไปสู่การยอมรับอำนาจรัฐ และท้ายที่สุดอำนาจดังกล่าวถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม ทั้งในมิติของการเผด็จการ การจำกัดเสรีภาพ และการสร้างความชอบธรรมผ่านวาทกรรมด้านความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของบทความที่ต้องการอธิบายบทบาทของสงครามในฐานะกลไกควบคุมสังคมมากกว่าการเป็นเพียงความขัดแย้งทางการทหารเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า แม้รัฐอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการด้านความมั่นคงในสถานการณ์สงครามเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน แต่การใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมอย่างต่อเนื่องย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความไว้วางใจระหว่างประชาชน และพัฒนาการของสังคมประชาธิปไตยในระยะยาว ดังนั้น สังคมควรปรับตัวด้วยการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูลข่าวสาร (Media and Information Literacy) ส่งเสริมการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐภายใต้หลักนิติรัฐ และหลักความได้สัดส่วน เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคารพสิทธิมนุษยชนควบคู่กับการรักษาความมั่นคงของรัฐ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการกับภัยคุกคามจากสงครามไม่กลายเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การลดทอนเสรีภาพและการควบคุมสังคมเกินกว่าความ

จำเป็น อันจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Arjona, A. (2016). *Rebelocracy: Social order in the Colombian civil war*. Cambridge University Press.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. Sage.
- Evrigenis, I. D. (2008). *Fear of enemies and collective action*. Cambridge University Press.
- Fiedler, C. (2023). What do we know about how armed conflict affects social cohesion? A review of the empirical literature. *International Studies Review*, 25(3), viad030. <https://doi.org/10.1093/isr/viad030>
- Fiedler, C., & Rohles, C. (2021). Social cohesion after armed conflict: A literature review (Discussion Paper 7/2021). German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE).
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
- Gilligan, M. J., Pasquale, B. J., & Samii, C. (2014). Civil war and social cohesion: Lab-in-the-field evidence from Nepal. *American Journal of Political Science*, 58(3), 604–619.
- Hale, H. E., & Lenton, A. C. (2024). Do autocrats need a foreign enemy? Evidence from Fortress Russia. *International Security*, 49(1), 9–50. https://doi.org/10.1162/isec_a_00486
- International Crisis Group. (2026, March 14). Conflict and consequences: The global impact of the new Middle East war. <https://www.crisisgroup.org/cmt/middle-east-north-africa/iran-israelpalestine-united-states-global/conflict-and-consequences-global-impact-new-middle-east-war>
- Kalyvas, S. N. (2006). *The logic of violence in civil war*. Cambridge University Press.
- Malešević, S. (2010). *The sociology of war and violence*. Cambridge University Press.
- Malešević, S. (2011). Nationalism, war and social cohesion. *Ethnic and Racial Studies*, 34(1), 142–161. <https://doi.org/10.1080/01419870.2010.489647>
- Osgood, K. A. (2000). Form before substance: Eisenhower's commitment to psychological warfare and negotiations with the enemy. *Diplomatic History*, 24(3), 405–433. <https://doi.org/10.1111/0145-2096.00225>

- Scheer, S. (2026, March 18). Iranian cluster missiles pose extra challenge for Israel's air defences. Reuters. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/iranian-cluster-missiles-pose-extra-challenge-israels-air-defences-2026-03-18/>
- Wimmer, A. (2013). Waves of war: Nationalism, state formation, and ethnic exclusion in the modern world. Cambridge University Press.